

Б. РЕФОРМА В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

Една от главните посоки на реформирането на съдебната система е обусловена от необходимостта да се изключат възможностите за корупция в работата на самата съдебна власт, да се изгради система от санкционни мерки срещу различните форми на корупционно поведение и да се създадат условия за ефикасност при тяхното санкциониране. Досегашните усилия по основните направления на съдебната реформа – законодателна реформа в тесен смисъл, реформа в съдебната администрация, подготовка и обучение на магистрати, са насочени към създаване на обща организационна среда за прилагане на вътрешното право и международните стандарти за противодействие на корупцията.

Б.1. Законодателна реформа

През 1999 г. бяха приети допълнителни промени в процесуалните закони, които имат за цел ускоряване на правораздаването и повишаване на неговата ефективност и прозрачност.

Измененията в **Наказателния процесуален кодекс**, които влизат в сила от 1 януари 2000 г., предвиждат:

- Превръщане на съдебната фаза в процеса в основна за сметка на предварителното производство, последното не е публично и е по-благоприятно за корупционни практики.
- Засилване на съдебния контрол особено по отношение на мерките за неотклонение и на други мерки, засягащи правата на човека.
- Въвеждане на института на „споразумението“ – одобрено от съда споразумение между обвинението и защитата относно размера на наказанието като процесуален способ за по-бърза реализация на наказателното преследване и за избягване на нерегламентирани „договаряния“ между обвиняеми и магистрати.

Измененията в **Гражданския процесуален кодекс**, в сила от юли 1999 г., са насочени към свеждане до минимум на възможностите за отлагане на делата и за злоупотреби с процесуални права. Предвиждат се:

- по-ускорена процедура по призоваване на страните;
- бързи производства по спорове;
- въвеждане на „жалба за бавност“, която да осигури съдебен контрол върху необоснованите забавяния на решаването на съдебни дела, при много от които потърпевшите са принудени да прибегват до подкупи.

Предстоят изменения в **Търговския закон**, особено наложителни по отношение на ускоряването на процедурите по обявяване в несъстоятелност – една област, белязана от корупционни действия. Такава област са и регистрите, водени в съдилищата.

Въпреки широко разпространеното мнение сред професионалните кръгове на юристите за необходимостта и ползата от **извънсъдебно решаване на спорове** не са предприети конкретни стъпки за въвеждане и популяризиране на специализирани арбитражи и методи на „посредничество“ за решаване на значителна част от възникващите спорове извън съда.

Създаването на комплексни правни предпоставки за противодействие на корупцията задължително преминава през съобразяване на вътрешното право с утвърдените международни стандарти в тази област, което би имало положително въздействие върху антикорупционната дейност във вътрешнодържавен план и върху участието на страната в международното сътрудничество за предотвратяване и разкриване на корупционни актове с международен характер. Началото на този процес е поставено. През 1999 г. от страна на Република България са подписани три конвенции, регулиращи борбата срещу корупцията – **Наказателната конвенция за корупцията на СЕ, Гражданската конвенция за корупцията на СЕ и Конвенцията за борба с подкупването на чужди длъжностни лица в международни търговски сделки** на ОИСР. Ратифицирана е само третата конвенция, в изпълнение на ангажиментите по която на 15 януари 1999 г. бе приет **Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс**. С него се дава определение на понятието „чуждо длъжностно лице“, а даването на подкуп на чуждо длъжностно лице при извършване на международна търговска дейност е обявено за престъпление. Наказанието в този случай е като за активен подкуп на местно длъжностно лице.

Въпреки тази важна крачка по отношение на специалните предпоставки **не са предприети достатъчно мерки за привеждане на законодателството в съответствие със стандартите на антикорупционните конвенции**. Това се отнася в най-голяма степен до по-ясното дефиниране на разновидностите на корупцията, на наказателната и гражданскоправната отговорност за такива действия и за защита на пострадалите от тях.

Не е извършен цялостен преглед на действащото законодателство, който да доведе, от една страна, до отменяне на анахронични или създаващи противоречия правни норми, а, от друга – да се утвърди една съвременна, вътрешно хармонична и все в по-голяма степен съответстваща на европейските стандарти правна основа за регулиране на обществените отношения.

Б.2. Реформа в организацията на съдебната власт. Подготовка и квалификация на магистратите

Успешното противодействие на корупцията изисква нова организация на съдебната власт, която е немислима без добре образовани, квалифицирани и с висок морал магистрати и ефективна съдебна администрация, в която работят професионално подготвени и неподкупни служители.

- За пръв път през 1999 г. бяха предприети важни стъпки за професионалното усъвършенстване на магистрати и подготовката им за прилагане на антикорупционното законодателство. Създаде се и започна своята работа Център за обучение на магистрати. Програмите за обучение следва да подпомагат магистратите както за своевременното разкриване и санкцио-

- ниране на проявите на корупция, така и за формиране на устойчиви антикорупционни модели на поведение сред тях самите.
- Реформата в съдебната администрация е още в начален стадий. Очакванията са подготвяната от МППЕИ нова Наредба за организацията на работата в съдилищата да даде тласък в посока към стесняване на възможностите за корупция чрез осигуряване на условия за по-голяма публичност и прозрачност на правораздаването, чрез модернизиране и автоматизация на организацията на работа на съдебната администрация. Начало на координирани усилия в тази посока бележи създаването през октомври 1999 г. на експертна група към Висшия съдебен съвет за разработване на цялостна концепция за компютъризиране на съдебната дейност, на основата на която да се изготви единен информационен продукт за деловодно обслужване на съдилищата. Успешната реализация на тези замисли би облекчила достъпа на гражданите до информация в съдилищата и би създала прозрачност, възможност за административен и обществен контрол върху организацията на работата.

Необходимостта от ускоряване и по-нататъшно развитие на съдебната реформа обедини усилията на осем неправителствени организации, представители на държавни и международни институции, в *Инициатива за развитие на съдебната реформа в България*, развиваща се по модела на *Коалиция 2000*. Изготвеният консенсусен документ – **Програма за развитие на съдебната реформа в България** (www.csd.bg/jri), обсъждан на широко представителни форуми, представлява добра основа за по-нататъшното развитие на съдебната система в посочените направления.

При забавяне в темповете на създаване на необходимата правно-институционална среда България ще продължава да бъде на едно от водещите места по корупция, която продължава да бъде сериозна пречка за утвърждаване на демократичното общество и икономическия просперитет на страната.